

Alegat. 157.

Sprawozdanie

Komisyi wybranej do zbadania obecnego stanu regulacyi podatku gruntowego.

Z polecenia W. Sejmu zbadala komisya z możliwą ścisłością ważny ten przedmiot na podstawie materyałów, któremi rozporządza, tak co do postępowania przy szacowaniu dochodu jak i co do wyniku tego szacowania, i zdaje niniejszem sprawę z tego co jej było poleconem.

Jakkolwiek na wzór ustawy pruskiej ułożona, ustawa regulująca podatek gruntowy z 24. Maja 1869 przyjęła za zasadę, że do ustanowienia poszczególnych pozycyi taryfy nie żąda się szczegółowego obliczenia czystego dochodu, lecz że wszystkie na czysty dochód wpływające okoliczności pod ścisłą należy brać rozwagę; wprowadzono przeciw dla poszczególnych klas używany niegdyś przy stałym katastrze rodzaj szczegółowego obliczania czystego dochodu, przy którym to obliczaniu cyfry licznych czynników ustanawia się podług osobistych zapatrywań a wiele ważnych momentów pozostaje nie uwzględnionych. Postępowanie to w alegacie I. bliżej wyjaśnione musiało doprowadzić do niejednego mylnego zdania o czystym dochodzie, osobliwie o stosunku takowego pomiędzy poszczególnymi krajami i częściami krajów. Obliczeń dokonanych przez referentów szacunkowych nie trzymały się jednakże komisye krajowe w swych uchwałach: niektóre zadały sobie pracę zmieniania tych obliczeń co do pewnych czynników według własnych zapatrywań; inne nie wdawały się w szczegółowe obliczania i wzięły za podstawę odmienne środki pomocnicze lub swoją znajomość stosunków krajowych; inne znów poszły tak daleko, że ustanowione po reklamacyach według §. 33 ustawy taryfy klasyfikacyjne obniżyły późniejszymi uchwałami znacznie, bez odpowiedniego uzasadnienia.

Na podstawie tak uchwalonych taryf rozpoczęto klasowanie, które przewlekało się dość długo, ponieważ przez lat kilka w każdym okręgu tylko jedną grupę zawsze pod kontrolą referenta klasować dozwolono, dalej zaś, ponieważ reambulacya operatów pomiarowych, służących przy klasowaniu za podstawę, zalegała szczególnie w Galicyi, w znaczny bardzo części.

Po ogłoszeniu noweli z 4. Kwietnia 1879, która nakazała ukończenie klasowania i nadsyłanie operatów szacunkowych do komisji krajowych najdalej do końca Stycznia 1881, chciało Wy-

sokie c. k. Ministerstwo Skarbu dać dowód swej gorliwości w staraniu o zmniejszenie kosztów i nastawało na szybkie ukończenie, które też z końcem Stycznia 1879 przyszło do skutku, jednak z uszczerbkiem dla dokładności robót i po wydaniu przez władze nakazów, które nie licowały z ustawą.

Dwa z tych nakazów wymienił nawet Wydział wybrany w Radzie Państwa przy sposobności sprawozdania o petycyach; a mianowicie rozporządzenie Wysokiego c. k. Ministerstwa Skarbu z 8. Maja 1879 l. 11.101, które w brew §. 17 ustawy nakazało bez przyzwolenia komisji krajowej podzielić kilka powiatów, każdy na dwa okręgi szacunkowe; dalej zaś rozporządzenie Prezydym komisji krajowej we Lwowie z 27. Września 1879 l. 5.181, które w skutek naglenia ze strony c. k. Ministerstwa Skarbu nakazało przewodniczącym komisji szacunkowych przestrzegać jak najsurowiej, ażeby badanie operatów klasowania przez okręgowe komisye szacunkowe nie trwało dłużej jak 14 dni, podczas gdy nowela z dnia 4. Kwietnia 1879 (§. 34, II. oddział) zarządzała ustanowienie dla tej pracy czasu najmniej 2 miesiące. *)

Roboty reambulacyjne przyspieszono nowymi nakazami Wysokiego c. k. Ministerstwa Skarbu w latach 1878 i 1879 mogły usunąć zaledwie część błędów przestarzałych operatów pomiarowych. Byłoby koniecznem, ażeby Wysoki Rząd przekonał się, czy takie operaty mogą być użyte do prowizorycznego rozdziału podatku, począwszy od 1. Stycznia 1881. Bez wielu kosztów i straty czasu otrzymałby Wysoki Rząd wyjaśnienia w tym względzie od urzędników sądowych, którzy się zajmują wprowadzaniem ksiąg hipotecznych i są w stanie co do gmin, w których w ostatnim czasie przeprowadzili założenie ksiąg hipotecznych zdać sprawę, ile nowych parcel przy tej czynności urzędowej odkryli, tudzież ile sprostowali błędów operatów pomiarowych co do oznaczenia właścicieli. Zslegające w Galicyi klasowania — a mianowicie w okręgu Krakowskim 69%, w okręgu lwowskim 67%, a w okręgu tarnopolskim 60% — wykonano w lecie roku 1879, przyczem niektóre grupy delegatów musiały zaklasować 600 do 2000 parcel w jednym dniu. Przy takim pośpiechu nie można było myśleć o odpowiednem obejrzeniu gruntów, które miały być klasowane, zwłaszcza że klasowanie przeprowadzono często przez kilka grup w jednym pojedynczym dystrykcie klasyfikacyjnym, pod kontrolą a raczej pod wyłącznym kierownictwem świeżo mianowanych referentów ekonomicznych, nie mogących już z braku czasu nabyć koniecznego obznajomienia się z wszelkimi warunkami wpływ na zaszacowanie wywierającymi, a nawet z gruntami wzorowymi. Komisye zaś powiatowe i krajowe nie miały także czasu, ażeby zbadać dokładnie wynik tych klasowań, i usunąć błędy.

Kiedy wszystkie operaty z całego państwa przedłożono c. k. Ministerstwu Skarbu zostały takowe zbadane przez organa tegoż Ministerstwa, jednak o ile nam wiadomo, bez udziału ludzi, którzy rezultaty gospodarstwa w naszym kraju znają z własnego doświadczenia. Skutki tego badania objawiły się we wnioskach, przedłożonych przez c. k. Referentów Ministerstwa Skarbu komisji centralnej.

W tych wnioskach nie zważano na uchwały galicyjskich komisji krajowych, które w każdym razie pod względem równowagi wewnątrz kraju zasługiwały na poszanowanie, bo o tej równowadze mogły lepiej sądzić komisye krajowe, znające swoje okręgi, niżeli urzędnicy w biurach. We wnioskach referentów c. k. Ministerstwa Skarbu nie można dopatrzeć się jednolitej i stosownej zasady kierującej. Widoczna dowolność panowała przy układaniu tych wniosków, które w poszczególnych powiatach, kulturach i klasach podwyższały taryfy w najrozmaitszym stosunku, tak, iż procent tego podwyższenia w jednych powiatach i klasach wypada na 10, w innych na 50, 100, 150, a nawet 230. Takie postępowanie może tylko zepsuć regulację gruntowego i spowodować największą w opodatkowaniu nierówność.

*) Obacz sprawozdanie Wydziału podatkowego. Nr. 189 delegatów do protokołów stenograficznych Izby posłów.

Komisye krajowe galicyjskie uchwałyły żądać reklasowania poszczególnych kultur w małej tylko liczbie powiatów. Referenci c. k. Ministerstwa Skarbu zaproponowali jednak w komisji centralnej wiele innych reklasowań kultur ekonomicznych, których nie żądały ani komisye krajowe ani nawet rządowi referenci przy tych komisjach. Komisya centralna uchwaliła proponowane reklasowania, nie mając nawet czasu do zbadania potrzeby tych reklasowań. Również i Referentom powiatowym, którym przypada wykonać te reklasowania, braknie czasu do odpowiedniego ich przeprowadzenia; bo one w ciągu tego lata mają być wykonane i przesłaue Ministerstwu wraz z opinią komisji powiatowych i krajowych. Dochodzą nas niepokojące z różnych powiatów wiadomości, że zarządzone reklasowania zaczęły się odbywać w kierunku fiskalnym i że w takich powiatach, dla których uchwała komisji centralnej nie wskazała kierunku reklasowania, otrzymywali referenci bądź pisemne z biura ministerialnego, bądź ustne od przysyłanych z Wiednia do Galicyi urzędników wskazówki, ażeby przy reklasowaniu przydzielić więcej gruntów do klas wyższych i najwyższych. Spodziewać się należy, iż c. k. Rząd sprawdzi niezwłocznie te wieści i zarządzi stosowne środki zaradcze. (*)

Z materiałów, które nam udzielili członkowie komisji centralnej, wypisaliśmy załączone **Al. II. III.** wyiągi **II. III.**, które zawierają podane przez referentów ministerjalnych uzasadnienie wniosków do znacznego podwyższenia taryf galicyjskich. Uzasadnienia tego, które jest oparte na porównaniu cyfr przeciętnych czystego dochodu w Galicyi z jednej, a na Szląsku i Bukowinie z drugiej strony, nie można uważać za dostateczne.

Porównanie przeciętnej cyfry wysledzonego dla całego Szląska dochodu z taką cyfrą dla Galicyi, nie może dostarczyć podstawy do ocenienia stosunku czystego dochodu z gruntów między temi krajami. Mały Szląsk posiada w stosunku do przestrzeni, a szczególnie do przestrzeni kultur ekonomicznych, znacznie większą ludność, bez porównania lepsze stosunki komunikacyjne i więcej ożywiony ruch handlowy, znacznie więcej obfituje w zakłady przemysłowe, pomiędzy którymi wiele takich, które przerabiają i zużywają płody kultur ekonomicznych i gruntu lesnego, ma zamożnych konsumentów, którzy płody rolnicze spożywają, i położonym jest pomiędzy zamożnymi i przemysłowymi krajami: Morawą i Pruskim Szlązkiem, w którym to ostatnim kraju przewyżka pędów rolniczych, pozostająca po pokryciu potrzeby miejscowej w Szląsku Austryackim, znajduje bliski i pewny odbyt. Natomiast w Galicyi wszystkie te stosunki ekonomiczne są bez porównania gorsze; ludność w ogóle mniejsza, niemała część kraju w pasmie wysokich gór karpaccich słabo zaludniona, środki komunikacyjne znacznie gorsze, potrzeba miejscowa mniej licznej i biednej ludności, oraz liczba konsumentów, którzy tych pędów ziemi sami nie produkują, ale je kupują, bardzo jest małą, a nadto Galicya rozciąga się od Szląska ku wschodowi, 100 mil pomiędzy krajami rosyjskimi i węgierskimi, które same produkują znaczną nadwyżkę pędów ziemi.

Jakżeż można na podstawie prrównania przeciętnych cyfr czystego dochodu twierdzić, jak to czynią referenci rządowi w swoich sprawozdaniach, że jest za niski czysty dochód, wynikający

(*) Że jednak klasowanie gruntów u nas już obecnie, bez zamierzonych poprawek w duchu fiskalnym, jest z krzywdą dla naszego kraju, niech posłuży za dowód porównanie procentowe gruntów ornych przydzielonych do różnych klas w Czechach i Galicyi.

	w Czechach		w Galicyi.		
Klasa	I. procent	1·8	procent	3·6	
"	II.	"	5·9	"	9·7
"	III.	"	13·9	"	19·5
"	IV.	"	22·3	"	22·7
"	V.	"	24·5	"	20·
"	VI.	"	19·9	"	14·7
"	VII.	"	9·5	"	7·5
"	VIII.	"	2·2	"	2·3
	Suma morgów	100.	Suma morgów	100.	

z operatów komisji krajowych w kwocie 2 zł. 9 ct. dla kultur ekonomicznych w Galicyi, w stosunku do czystego dochodu w kwocie 5 zł. 15 ct. na Szlązku, albo czysty dochód lasów w kwocie 81 ct. w rejonie Krakowskim, w stosunku do czystego dochodu w kwocie 2 zł. 24 ct. na Szlązku?

Aleg. IV. Twierdzeniu temu możemy przeciwstawić daty, które do wprost odmienionych prowadzą wniosków. Z materyałów, które dla nas były przystępne, ułożyliśmy załączony pod **IV.** wykaz porównawczy ważnych, na czysty dochód wpływających momentów, który to wykaz udowadnia niezmierną różnicę pomiędzy Galicyą a Szlązkiem.

Również i daty o sprzedażach i dzierżawach, zebrane przy szacowaniu dochodu, jakkolwiek niestety do tej pory należycie nie zestawione, wykazują, że na Szlązku przeciętne ceny dzierżawne kultur ekonomicznych są $4\frac{1}{2}$ razy, a ceny kupna posiadłości ziemskich $5\frac{1}{3}$ razy tak wysokie jak w Galicyi. Daty te przemawiają za twierdzeniem, że czysty dochód wynikający dla Galicyi z taryf komisji krajowych, jest raczej za wysoki niżeli za niski w stosunku do czystego dochodu na Szlązku.

W uzasadnieniu referentów rządowych 2) i 3), podniesiono także i niewłaściwy stosunek pomiędzy przeciętnym czystym dochodem w Galicyi a takimże dochodem na Bukowinie, szczególnie w graniczących powiatach. Jednakże powiat bukowiński Kotzman, sąsiadujący z Galicyą, ma w dolinie Czeremoszu i Prutu, glebę napływową, której żyzność, jakkolwiek wskutek nieustającej uprawy kukurydzy coraz się umniejsza, obecnie jeszcze jest tak znaczną, że w Galicyi równej sobie nie znajduje. Pomijając to, wypada dalej zwrócić uwagę, że postępowanie przy szacowaniu czystego dochodu na Bukowinie było osobliwe w swoim rodzaju.

Nowy Sejm krajowy, wybrany na Bukowinie w r. 1871, po rozwiązaniu poprzedniego Sejmu, odwołał wybranych przez poprzednika swego członków komisji krajowej i wybrał innych. Coś podobnego nie zdarzyło się od czasów wydania ustawy regulującej podatek gruntowy w żadnym innym kraju i jest też niezgodne z duchem ustawy, która tylko w ten sposób może być pojmowaną, że członków komisji wybiera się na cały czas trwania czynności szacunkowej. Nowo utworzona komisya krajowa ustanowiła taryfy klas według §. 33. Oszacowanie przeprowadzone na podstawie tych taryf doprowadziło do sumy czystego dochodu, której nawet ta komisya krajowa, powziąwszy wiadomość o rezultatach w innych krajach, ulękła się. Ażeby osiągnąć właściwy stosunek do innych krajów, wniosła ta komisya ogólne zniżenie taryf klasowych, które w poszczególnych pozycjach dochodzi do 20 i 25 proc. Jednakże referenci rządowi przy komisji centralnej do wniosku tego się nie przychyłili.

Inaczej stało się w kilku innych zachodnich krajach, tak n. p. w Niższej Austrii komisya krajowa zbadane i sprawdzone przez nią samą w czerwcu 1874 taryfy klas obniżyła uchwałą z dnia 22 sierpnia tegoż roku ryczałtowo o 20 proc., jedynie z tego powodu, że te taryfy zdaniem jej były za wysokie w stosunku do taryf Styryi i Górnej Austrii. Za tym przykładem poszły komisye krajowe w Morawii i Szlązku, które z podobnych powodów obniżyły o 30 proc. taryfy już uchwalone według §. 33 ustawy. Referenci rządowi wys. Ministerstwa Skarbu nie mieli nic do zarzucenia przeciw dokonanemu przez niższo-astryacką komisję krajową dowolnemu potrąceniu 20 proc. z taryfy, i przyjęli w ogólności obniżenie takowej i wynikającą ztąd sumę czystego dochodu. Co do Morawy i Szląska wniosli ciż referenci podwyższenie wielu pozycji taryfowych; temi jednakże wnioskami odzyskali na Morawie zaledwie $\frac{1}{4}$, na Szlązku zaledwie $\frac{1}{3}$ tej sumy, która ubyła przez wspomniane 30 procentowe obniżenie.

Z czego więc tamte kraje odniosły korzyść, tego nie dozwolono Bukowinie. Proponowane przez referentów c. k. Ministerstwa skarbu dla Bukowiny taryfy, nieproporcjonalnie wysokie w stosunku do taryf zachodnich krajów koronnych przyprawiłyby kraj ten o niesprawiedliwe podwyższenie podatku, które przy obecnej sumie podatku gruntowego 37,562 832 zł. wyniosłoby przeszło 80 proc.

To niesłuszne traktowanie Bukowiny służyło potem za punkt wyjścia do podobnego traktowania Galicyi, dla której suma czystego dochodu 22,300.000 zł., wynikająca z taryfy komisji

krajowych, ma być według taryf proponowanych przez referentów ministeryalnych, podwyższona na 29,975.855 zł. Ostatnia ta suma wynosi 16-354 proc. od ogólnej sumy czystego dochodu wkwocie 183,298.580 zł., obliczonej na podstawie wniosków ministeryalnych dla całego państwa. Na Galicyę przeto przypadłoby, (przy rozdziale głównej sumy 37,562.832 zł. podatku gruntowego), podatek w kwocie 6,143.025 zł., zatem w stosunku do obecnej kwoty, wynoszącej 4,618.300 zł. wypadłoby podwyższenie o 33 proc.

Podnoszono wielokrotnie, że w Galicyi i kilku innych krajach odkryto przyrost gruntu ulegającego podatkowi. Podług dat udzielonych komisji centralnej przez Ministerstwo skarbu wynosi ten przyrost w Galicyi 11.2 proc., w Salzburgu 6.5 proc. na Bukowinie 32.3 proc., w Tyrolu 33.7 proc. Żałować wypada, że nie wykazano, gdzie się znajduje ten grunt przyrosły. Naszem zdaniem znaczna część tego przyrostu leży zapewne w górach, która w czasie, kiedy tworzone obowiązującą dotąd w tychże krajach podstawę podatkową, była nieużytkiem, a i obecnie jeszcze prawdopodobnie bardzo mały czysty dochód przynosi. Ale chociażby pominąć tę okoliczność, to pozostaje nie do pojęcia, że w razie utrzymania obecnej głównej sumy podatku gruntowego przyrost gruntu na Bukowinie 32.3 proc. doprowadziłby do podwyższenia podatku 80 proc., a przyrost gruntu w Galicyi 11.2 proc. do podwyższenia podatku o 33 proc., kiedy przyrost gruntu w Tyrolu 33.7 proc. a w Salzburgu 6.5 proc. nie pociągnąłby za sobą prawie żadnego podwyższenia podatku w tychże krajach.

Już w memoryale o reformie podatków bezpośrednich (stronnicca 125), przedłożonym w r. 1860 tak zwanej „Immediat-komisji“ wykazało Ministerstwo skarbu, że czysty dochód obliczony w stałym katastrze dla zachodnich krajów koronnych nie dosięga nawet połowy rzeczywistej renty ziemi. W sprawozdaniu zawierającym uzasadnienie reformy podatków przedłożonym Izbie posłów Rady państwa w roku 1874 (tabele statystyczne stronnicca 224) przyjęło Wysokie Ministerstwo skarbu dochód z ziemi w całym państwie na 282,000 000 zł. Obecnie wnioski Ministerstwa skarbu przedłożone komisji centralnej wykazują sumę czystego dochodu na 183,300.000 zł. która przez zarządzane w niektórych krajach ponowne klasowanie w ogólności nie dozna zapewne znacznej zmiany. Gdyby na ten dochód rozdzielić główną sumę podatku gruntowego 37,562.832 zł., natenczas stopa podatkowa wynosiłaby 20 $\frac{1}{2}$ proc. Taka stopa dla podatku gruntowego, który ma być rozłożony według przeciętnego dochodu, jest niezmiernie wysoką, i nie mogłaby już znaleźć uniewinnienia w przestarzałej podstawie podatkowej, ani też w okoliczności, że stosunki majątkowe i wartościowe nagięły się do podatku zwolna podwyższanego.

Przy nierównej podstawie podatku wynosiłaby ta stopa w niektórych krajach zaledwie 10 proc. w innych znacznie więcej niż 25 proc., a łącznie z coraz wzrastającymi dodatkami krajowymi i innymi doprowadziłaby właścicieli ziemi w krajach za wysoko oszacowanych do nieuchronnego upadku.

Przeciwko sumom czystego dochodu w zachodnich krajach koronnych nie mielibyśmy jednakże nie do nadmienienia, gdyby i nasz kraj doznał był takiego samego traktowania. Lecz stało się wręcz przeciwnie. Rezultat ten trzeba zapewne przypisać owemu uprzedzeniu, które wyrodzić się mogło z dat statystycznych o przeciętnym podatku z morga, ogłaszanych bez należytego wyjaśnienia, a znajdowało nieustanną podniechęć w owych napaściach dziennikarskich, które, rzecz szczególna, łączono z głosowaniami posłów naszych za wydatkami potrzebnymi do utrzymania stanowiska państwowego Austrii. Uprzedzenie to nie pozostało widocznie bez wpływu na ludzi powołanych w Ministerstwie skarbu do sformułowania wniosków do taryf, którzy nie znali z własnego doświadczenia rezultatów gospodarstwa w Galicyi, nie byli więc w stanie w należyty sposób ocenić zachodzących pomiędzy Galicyą a zachodnimi krajami koronnymi trudnych do pochwycenia różnic w dochodzie czystym i w licznych na ten czysty dochód wpływających momentach. Zapoznawać nie można, że wiele z tych momentów nie da się wyrazić w odpowiednich cyfrach, że przeto trafne szczegółowe obliczenie czystego dochodu z tychże momentów jest niemożliwem.

Dla tego właśnie koniecznym jest, użyć do kontroli sądu o czystym dochodzie takich środków pomocniczych, w których wszystkie momenta na dochód czysty wpływające wyraz znajdują.

Ważnego niezawodnie środka pomocniczego dostarczają daty o cenach kupaa i dzierżawy, które w myśl ustawy (§§ 22., 26 i punkt 12. opisu powiatu) mały być zbierane, przeto też nie powinny pozostać nieużyte. Przy obradach nad ustawą z dnia 24. maja 1869 oświadczył ówczesny Minister skarbu J. E. dr. Brestl ze stanowiska fachowego, że dat tych należy używać do kontroli, a mianowicie do kontroli przy porównywaniu kraju z krajem. Jakkolwiek przy poszczególnych sprzedażach i dzierżawach wyjątkowe okoliczności wpływają na wyższą lub niższą cenę, to przecież różnice te wyrównują się same przez się w wielkiej liczbie wypadków, zebranych z większych części kraju. Przecięcia cen kupna i czynszów dzierżawnych, obliczone z wielu lat i wypadków, przedstawiają wartość pospolitą, która powinna służyć za ważny materiał do ocenienia zwyczajnego czystego dochodu.

To też w myśl ustawy, zebrano takie daty z lat 15 od 1855 do 1869. Niestety jednakże daty te, zebrane w wielkiej obfitości, nie zostały do tej pory w ten sposób zestawione, ażeby można porównać je z czystym dochodem sprzedanych lub wydzierżawionych gruntów, preliminowanym przy obecnem szacowaniu. Zanim takie konieczne, lecz dłuższego czasu mymagające zestawienie porównawcze, będzie wykonanem, mogą służyć za środek pomocniczy daty już zebrane. Nie można jednak obliczanych dla całych krajów przecięć cen sprzedaży i dzierżawy, które w jednych powiatach do znacznych, w innych do bardzo małych obszarów się odnoszą, w innych zaś wcale nie są wykazane, porównywać z czystymi dochodami, wykazanymi dla wszystkich gruntów całego kraju.

Obecnie należałoby zestawić porównanie cen kupna z preliminowanym czystym dochodem wszystkich kultur, zaś czynsze dzierżawne z preliminowanym czystym dochodem kultur ekonomicznych, dla tych powiatów, w których wykazane wypadki sprzedaży i dzierżaw obejmują znaczne stołkowo obszary. Przy tem porównaniu powinny być wyłączone połoniny (Alpen) gdzie takowe większą przestrzeń zajmują. Z zestawień tych dat dla powiatów jednej komisji lub subkomisji krajowej, należałoby następnie uskutecznić zestawienie dla całego rejonu.

Ażeby utrzymać dla szacowania lasów środek pomocniczy, któryby wskazywał czysty dochód rzeczywisty, prosili nasi posłowie, aby zebrana były z lat 1855 do 1869 daty o dochodzie czystym z lasów rządowych i funduszowych; otrzymali jednak w Ministerstwie skarbu odpowiedź, że zbieranie takich dat nie jest przepisane w ustawie regulującej podatek gruntowy. Jednakże wyciągi z rachunków leśnych są wskazane w §. 22 ustawy jako środki pomocnicze, a §. 24 nadmieniam, że komisye, a zatem także ustanowieni przy nich referenci rządowi mogą używać także innych, w ustawie niewymienionych środków pomocniczych. Ministerstwo skarbu nietylko ma prawo ale i obowiązek postarać się o wszystkie materiały, służące do wyjaśnienia rzeczy, a właśnie wymieniony środek pomocniczy był potrzebny do kontroli szacowania dochodu z lasów; bo szacowanie to, zawisłe od osobistych zapatrywań na pojedyncze czynności i na ich związek między sobą, mogło łatwo na mylnie zejść tory i daleko odbiedz od rzeczywistości. W Prusiech użyto właśnie dat o czystych dochodach z lasów rządowych jako najgłówniejszego środka pomocniczego do oszacowania wszystkich lasów (patrz alegat 1.)

Lwowska komisya powiatowa i krajowa miały do dyspozycji materiał z urzędowych rachunków o czystym dochodzie z przeszło 4400 morgów lasów, leżących w okolicy Lwowa, należących do gminy miasta. Na podstawie tych rachunków wypadł czysty dochód z morga na 1 zł. 31 ct. Tymczasem z tariff komisji krajowej i z klasowania wypadła przeciętny czysty dochód wszystkich lasów powiatu lwowskiego, obejmujących 43.000 morgów, na 1 zł. 52 ct., chociaż przynajmniej $\frac{3}{4}$ tych lasów ma gorsze, od Lwowa odleglejsze położenie, aniżeli lasy miasta Lwowa. Otóż ten czysty dochód miałby podług propozycji referenta ministerjalnego, być jeszcze o 25 procent podwyższony.

Z tych powodów słusznem tylko nazwaćby można żądanie, ażeby taryfa klasowa dla lasów, ułożona przez galicyjskie komisye i subkomisye krajowe, raczej niższą aniżeli podwyższoną została, dalej, ażeby bezzwłocznie zebrano daty o rzeczywistych czystych dochodach lasów rządowych i funduszowych we wszystkich krajach, gdzie takowe większą przestrzeń obejmują, i ażeby te daty służyły do kontroli czystego dochodu oszacowanego, szczególnie do kontroli równowagi oszacowania między krajami.

Galicyjscy członkowie komisji centralnej zebrali, o ile to było możliwem, materyały co do przydzielonych do pojedynczych klas powierzchni kultur ekonomicznych i co do czynszów dzierżawnych z kilkunastu powiatów Galicyi i Bukowiny, w których daty z dzierżaw obejmują większe przestrzenie. Na podstawie tych dat porównaliśmy wpływające z taryf rządowych przeciętne dochody czyste z wysłedzonymi przeciętnymi czynszami dzierżawnymi, i wykazaliśmy, w alegacie **V.**, że wspomniane czyste dochody przewyższają znacznie przeciętny czynsz dzierżawny w graniczącym z Galicyą powiecie Kotzman i w wielu powiatach galicyjskich. W krajach koronnych zachodnich jednak, wynoszą wynikające z wniosków Ministerstwa czyste dochody według dat nam udzielonych po największej części tylko 60, 50, 42 a nawet i 30 procent od wysłedzonego przeciętnego czynszu dzierżawnego.

Wspomniana powyżej stopa podatkowa przeszło 20%towa podwyższyłaby podatek gruntowy w niektórych powiatach galicyjskich w alegacie **V.** przytoczonych o 100 do 174 proc. Takie raptowne podwyższenie podatku, sprowadziłoby ogromny przewrót w stosunkach wartościowych i majątkowych, nie może przeto być dopuszczone.

Wnioski ref renta Ministerstwa skarbu zmierzają do ogromnego przeciążenia podatkowego najuboższych krajów Państwa, Galicyi i Bukowiny, tych krajów, w których wszystkie stosunki ekonomiczne, znacznie gorsze niż w innych prowincjach, znajdują wyraz zaprzeczyc się nie dający w ubóstwie widocznem ludności wiejskiej, która posiada ziemię, i już teraz ciężarami publicznymi nadzwyczaj jest uciśnioną.

Wobec niebezpieczeństwa, grożącego krajowi naszemu, ma reprezentacya krajowa obowiązek podnieść głos swój. Przeto komisya wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. „Zważywszy, że proponowane przez organa c. k. Ministerstwa skarbu taryfy klasowe są dla kraju naszego, w stosunku do innych krajów koronnych, zbyt wysokie i niesłuszne;

„zważywszy, że przy klasowaniu przydzielono już w ogóle i tak zbyt wielką ilość gruntów do klas wyższych, a mimo tego są pewne wiadomości, że przy wykonaniu zarządzanego obecnie reklasowania organa rządowe dążą do jeszcze wyższych rezultatów;

„Sejm wyraża nadzieję i przekonanie, że Rząd:

„A) powstrzyma nadany reklasowaniu kierunek podwyższający i poleci w ogóle swoim organom, żeby przy tej czynności nie spuszczały z oka głównej zasady sprawiedliwego stosunku tak pomiędzy krajami jak i wewnątrz kraju;

„B) podda taryfy klasowe ponownemu i ścisłemu zbadaniu i uczyni co należały, aby: doprowadzić do równomiernego faktycznym stosunkom odpowiadającego oszacowania gruntów i zapobiedz grożącemu rziną nagłemu a niesłusznemu podwyższeniu podatku w kraju naszym.

II. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby w jaknajkrótszym czasie złożył u stóp Najwyższego Tronu prośbę, żeby w tej żywej dla kraju naszego sprawie słuszności zadość się stało.

III. Niniejszą uchwałą załatwione zostają petycje wniesione przeciw podwyższeniu podatku gruntowego, a mianowicie :

Petycje do l. 465, 521, 524, 568, 596, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 714, 718, 722, 744, 745, 794, 801, 811, 812, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 884, 887, 888, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 963, 964, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1062, 1063, 1064, 1065, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095.

Lwów dnia 19 Lipca 1880.

Przewodniczący :
Grocholski.

Sprawozdawca :
J. Męciński.

O szczegółowych obliczeniach

czystego dochodu, zastosowanych przy szacowaniu gruntów.

Idąc za wzorem ustawy pruskiej, ustanowiła także i austriacka ustawa o regulacji podatku gruntowego z d. 24 Maja 1869 w §. 21 zasadę, iż w celu oznaczenia taryf klasowych, nie przepisuje się żadnych szczegółowych obliczeń czystego dochodu, lecz w s z y s t k i e m o m e n t a, n a dochód czysty wpływające, mają być tak dokładnie zważone, ażeby istotne różnice, zachodzące w dystrykcie klasyfikacyjnym co do dochodu, w miarę możności znalazły uwzględnienie.

Z urzędowego memoriału o przeprowadzeniu regulacji podatku gruntowego w Prusiech można powziąć wiadomość, iż rząd tamtejszy nie udzielił bliższych instrukcyj pod względem m a t e r y a l n y m co do postępowania przy ustanawianiu stóp taryfowych dla kultur ekonomicznych, a to z tego powodu, „że udzielenie takich instrukcyj w obec wielkiej różnorodności momentów, które przy tem uwzględnić należy, a które się w różnych częściach kraju różnorodnie kształtują, napotkałoby na znaczne trudności; oznaczanie zaś pojedynczych punktów w celu szczególnego ich uwzględnienia przedstawiało się niewłaściwem ze względu, że może ono łatwo przywieść do mylnego pojmowania rzeczy i wywołać wątpliwości co do innych nie przytoczonych wyraźnie punktów, a zatem wpływać raczej szkodliwie niż korzystnie*).

U nas natomiast wprowadzono z początkiem prac około utworzenia klas taryfowych, szczegółowe obliczenia czystego dochodu przy kulturach ekonomicznych, podobne do tych, które były używane przy dawniejszym stałym katastrze i rozdano odpowiednie formularze do tych obliczeń wszystkim referentom. Różne czynniki, z których obliczano czysty dochód, wstawiali referenci według swego mniej lub więcej odpowiedniego zapatrywania; oznaczenie bowiem odnośnych cyfer dla poszczególnych czynników na podstawie faktycznych stosunków było przy największej części tych czynników niemożliwem. Nadto pominięto w rzeczonych formularzach, a tem samem i w odnośnych obliczeniach ważne momenta, które w różnych okolicach rozmaicie się kształtują i na dochód czysty znaczny wpływ wywierają. Przez to stworzono podstawę do szacowania gruntów, stosunkom faktycznym nie odpowiadającego i nierównego.

---

*) Zobacz strona 11. urzędowego memoriału o przeprowadzeniu ustawy z d. 21 Maja 1861 o regulacji podatku gruntowego. Berlin 1865, w drukarni państwowej.

Z tych momentów przedstawimy tu bliżej dwa najważniejsze.

Wydatki na roboty gospodarskie oznaczone były przy zarządzeniu obliczaniu czystego dochodu pewną liczbą dni roboczych, potrzebną do dokonania robót polnych. W szczególności reprezentuje tam wydatki na robotę pociągową pewna liczba dni, potrzebnych do uprawienia pola, do wywozu nasienia i nawozu, i do zwiezienia zebranego plonu z pola do zabudowań gospodarskich*). Nie uwzględniono zaś wcale przy obliczaniu czystego dochodu mniejszej lub większej potrzeby utrzymywania przy gospodarstwie wiejskim sił roboczych i całorocznych kosztów ich utrzymania. Ależ właśnie ten moment ma szczególną wagę przy ocenianiu dochodu, gdyż nie przedstawia się wszędzie jednakowo i wykazuje właśnie najznacześniejsze różnice. Różnice te pochodzą ze stosunków klimatycznych, z jakości istniejących sił roboczych, ze sposobności do mniej albo więcej korzystnego ich użycia, która to sposobność od klimatu i innych stosunków ekonomicznych zależy. Wszystkie te stosunki przedstawiają się w Galicyi o wiele gorzej, niż w zachodnich krajach koronnych. Pominięcie rzeczowego momentu musiało przeto doprowadzić do pokrzywdzenia Galicyi; ono to spowodowało w szczególności to błędne zapatrywanie, iż wydatki gospodarskie w Galicyi nie tylko w swej bezwzględnej wysokości, ale także względnie, t. j. w porównaniu z mniejszym dochodem brutto nie są wyższe, tylko niższe jak w zachodnich krajach koronnych*).

Wartość płodów łąk i pastwisk, również rozmaitych, produkowanych dla bydła na rolach gatunków traw, roślin głowiastych, owsa i t. d. a nawet słomy, co wszystko największą część produktów rolnych stanowi, oznaczano w zarządzonych obliczeniach czystego dochodu podług mniej albo więcej stosownie wysledzonych cen sprzedażnych tych płodów, chociaż takowe tylko w małej, a w szczególności w Galicyi w nadzwyczaj nieznaacznej części idą na sprzedaż, zresztą zaś służą do utrzymania gospodarskich sił roboczych i do wytwarzania innych płodów zwierzęcych. Rozmaitem jest ich użycie i tegoż rezultat. W zachodnich krajach, w których ludność w stosunku do powierzchni kultur ekonomicznych jest większa, gdzie jest w szczególności znacznie zamożniejsza i

*) O ile wiemy, przyjmowano w Galicyi 4 do 5 dni pociągowych na jeden morg roli, zaś 1 1/2 do 2 dni na jeden morg łąki, a zatem dla gospodarstwa włościańskiego, obejmującego n. p. około 10 morgów roli i 2 morgi łąki, przy którym trzyma się parę koni roboczych, przyjmowano 40 do 54 dni, z ceną dnia bardzo małą. Jednakże utrzymanie sił pociągowych trwa 365 dni w roku, a siły te w obec braku przemysłu i ruchu handlowego, mało bardzo po za własnym gospodarstwem są używane.

*) Wilhelm Roscher przedstawia w swym dziele p. t. *Grundlage der Nationalökonomie* (7 Aufl. Stuttgart Verlag der Cotta'schen Buchhandlung 1868 str. 55 i 57.) wpływ klimatu na gospodarstwo wiejskie w ten sposób, iż w ciepłych klimatach udają się cenniejsze płody i że ilość wszystkich płodów w ogólności jest większa, jakość lepsza, wydatki zaś gospodarskie mniejsze, gdyż zapas na zimę potrzebny, zwłaszcza dla pożywienia bydła, jest mniejszy i mniej też potrzeba ludzkich i zwierzęcych sił roboczych, bo można roboty rozłożyć na znaczniejszą część roku. Stąd wynika, że gdy przychód surowy w klimatach ciepłych jest większy, wydatki zaś mniejsze, większym musi być czysty dochód niż w klimatach chłodniejszych.

Roscher przytacza dalej ze studyów Haxthausena, że główne roboty gospodarskie rozkładają się w środkowej Rosyi na czas krótszy niż w środkowych Niemczech i że w skutek tego przy zresztą zupełnie jednakowych stosunkach w środkowych Niemczech potrzeba 4 koni i parobków tam, gdzie w środkowej Rosyi 7 ich potrzeba. Różnica w wydatkach okaże się jednak oczywiście jeszcze większą, jeżeli i co do innych stosunków zachodzą różnice, np. gdy gorsza jakość sił roboczych powiększa potrzebną ich liczbę, gdy stosunki ekonomiczne, a w szczególności brak przemysłu, złe drogi, mniejszy ruch handlowy, zmniejszają możebność korzystnego ich użycia.

tem samem więcej konsumująca, znajdują płody zwierzęce dobry, łatwy i bliski odbyt; tam przeto jest i produkcya takich płodów większa, tam hodują głównie krowy jako bydło użytkowe, ponieważ produkta mleczne, które ze wszystkich zwierzęcych płodów najwięcej przynoszą dochodu, dobry odbyt w miejscu albo w pobliżu znajdują. Inaczej ma się rzecz w Galicyi, gdzie zwierzęce płody niskie mają ceny, gdzie z wyjątkiem okolic większych miast produkcya mleczna jest nieznaczna i po największej części ogranicza się na własną potrzebę, gdzie się zajmują chowem bydła, mało dochodu przynoszącym, gdzie zatem wszystkie do wytworzenia płodów zwierzęcych używane płody rolne i łąkowe przynoszą dochód mały, znacznie mniejszy od obliczonej i przy oznaczeniu czystego dochodu zastosowanej ceny sprzedażnej tychże płodów.

Dość przecie zastanowić się nad przyjętymi w Galicyi niskimi cenami robocizny, ażeby poznać, iż płody ziemi, używane do utrzymania sił roboczych przynoszą mały dochód. Na nieszczęście niemamy pewnych dat co do miejscowych cen produktów płodów zwierzęcych z lat 1855—1869. — Na polecenie lwowskiej komisji krajowej zebrano z tych lat tylko daty o cenach mięsa przy drobnej sprzedaży u rzeźników, w 26 znaczniejszych miejscach targowych. Daty te są co do cyfry cen mięsa pewne, gdyż ceny podano według taks przez władze podówczas ustanawianych. Ceny te wynosiły w przecięciu 10 46 ct. w. a. za funt wiedeński. Po wyłączeniu stołecznego miasta Lwowa — gdzie większe sztuki bydła po największej części przez właścicieli większych posiadłości sprzedawane były i gdzie od mięsa znaczny podatek konsumcyjny z dodatkami był opłacany, — wynosiła cena mięsa w innych miastach w przecięciu 10^{1/10} ct. ct. — Przeciętną wagę netto spożytych w tych miejscach targowych, po największej części małych wołów, krów i młodego bydła można przyjąć najwyżej na 2^{1/2} centnara, skąd otrzymujemy przeciętną cenę jednej sztuki w kwocie 25 zł. 25 ct. a. w.; po strąceniu podatku konsumcyjnego wynoszącego 3 zł. 78 ct. w miastach liczących od 10—20 000 mieszkańców, zaś 2 zł. 52 w innych miastach, pozostaje za sztukę 21 zł. 47 ct. względnie 22 zł. 73 ct., a za centnar 8 zł. 59 ct. do 9 zł. 9 ct. Jeżeli się od tych cen odciągnie zysk rzeźników, koszta sprzedaży, wydatki na stajnię i obsługę dla bydła, to nie można powątpiewać, że producentowi w zamian za dawane bydło pożywienie — które ze względu na zwykłą tutejszą rasę bydła o grubej skórze i twardych kościach w ilości odpowiadającej 25 centnarom dobrego siana na każdy centnar wagi mięsa przyjąć musimy — tudzież za podściółkę zaledwie nawóz pozostał.

Co się tyczy szacowania lasów, przy których liczba czynników wpływających na dochód jest mniejszą, wydał rząd pruski dokładną instrukcyę dla ustanowionego personalu leśniczo-technicznego przytaczając w niej wszystkie momenta, mające wpływ na wysokość czystego dochodu. Nadto użył ten rząd jako najgłówniejszej podstawy do oceniania czystego dochodu wszystkich lasów, materiału wziętego z rzeczywistości, t. j. dat z lasów państwowych co do rzeczywistego czystego dochodu z tychże*).

Inaczej postąpiono u nas. Praktyka stałego katastru została przeniesiona do teraźniejszego szacowania dochodu. Referenci szacunkowi nie uwzględniali dat z rachunków lasowych o rzeczywistym dochodzie czystym. Obliczenia czystego dochodu uskuteczniao na podstawie poszczególnych czynników; dla dochodu brutto z przyrostu drzewa i z cen drzewa. Przyrost drzewa osądzano według zapatrywań osobistych lub według obliczeń z przestrzeni probnych, przyczem trudno było oznaczyć odpowiednio ilość drzewa, którego spieniężyć nie można, a która szczególnie w górach i w lesistych okolicach Galicyi jest wielka. Co do cen drzewa można było w Galicyi tylko rzadko otrzymać pewne daty z przepisanych w ustawie lat piętnastu, gdyż sprzedaż drzewa odbywała się nieregularnie, na różne miary, także na morgi. To też musiano prawie wszędzie wstawiać ceny drzewa według osobistego zapatrywania, opartego na różnych kombinacyach. Nie uwzględnia-

*) Zob. wskazany powyżej memoriał o wykonaniu ustawy z d. 21 Maja 1861 na str. 93 : 94.

no także momentów, które na wysokość dochodu czystego szczególnie wpływ mają. W szczególności oceniano wszystko drzewo według cen drzewa opałowego, bez względu na znacznie większą wartość drzewa materiałowego; z drugiej strony pominięto koszty zarządu. Stąd wynikła nierówność szacowania, ponieważ w jednych lasach produkuje się i spienięża daleko więcej drzewa materiałowego jak w drugich, koszty zaś zarządu zostają w rozmaitym stosunku do przychodu surowego, a mianowicie są właśnie w tym stosunku większe tam, gdzie dochód surowy jest mniejszy, mniejsze zaś, gdzie tenże jest większy*).

Pominięcie tych momentów, jakoteż całe postępowanie musiało również spowodować pokrzywdzenie Galicyi, ponieważ właśnie w tym kraju dochód brutto jest mały, z powodu złych dróg, większych kosztów wywozu, braku przemysłu zużywającego wiele drzewa, braku zamożnych nabywców i niemożności spieniężenia lichszych rodzajów drzewa w okolicach lesistych; koszty zaś są większe w porównaniu z małym dochodem brutto

---

*) W pruskiej instrukcyi do szacowania lasów są przytoczone przykłady z lasów co do dochodu lepszych i gorszych. Z tych przykładów wynika, że w lasach mających położenie lepsze, ilość o wiele cenniejszego drzewa materiałowego była do 5kroć większą, niż w lasach gorszych, i że koszty zarządu właśnie w lasach, wykazujących wyższy dochód brutto, były w stosunku do tegoż dochodu do pięciu razy mniejsze, niż w lasach z mniejszemi dochodami surowemi.

Zdanie i wnioski

referenta centralnej komisji w sprawie oszacowania i klasowania odnośnie do całego kraju (Galicyi) i w porównaniu z sąsiednimi krajami: Szląskiem i Bukowiną.

ad 1) Podług rezultatów oszacowania i klasowania wynosi czysty dochód:

z morga roli w Galicyi	2 zł. 32 ct.	w sąsiednim Szląsku	5 zł. 38 ct.
" " łąki "	1 " 90 "	" " " "	6 " 70 "
" " ogrodów "	4 " 70 "	" " " "	8 " 85 "
" " pastwisk "	— " 80 "	" " " "	1 " 23 "
" " połonin "	— " 18 "	" " " "	nie ma
" " jezior, bagien, stawów	— " 89 "	" " " "	2 " 33 "
" " wszystkich ekonomicznych kultur	2 " 09 "	" " " "	5 " 15 „*)

W sąsiadujących ze sobą powiatach Galicyi i Szląsku wynosi przeciętny czysty dochód:

	w powiatach galicyjskich:	w powiatach szląskich
z roli	Biała . . . . . 3 zł. 29 ct.	Bielsk . . . . . 3 zł. 79 ct.
	Żywiec . . . . . 1 " 82 "	Cieszyn . . . . . 3 " 11 "
z łąk	Biała . . . . . 4 " 13 "	Bielsk . . . . . 4 " 57 "
	Żywiec . . . . . 1 " 94 "	Cieszyn . . . . . 3 " 76 "
z ogrodów	Biała . . . . . 7 " 54 "	Bielsk . . . . . 8 " 13 "
	Żywiec . . . . . 4 " 06 "	Cieszyn . . . . . 6 " 59 "

*) Uwaga referenta komisji sejmowej.

W sprawozdaniu komisji (patrz strona 4) przedstawiono już, że z samego porównania tych liczb żadnych wniosków czynić nie można, a znajdują się daty stwierdzające, że Galicya w stosunku do Szląska w ogólności za wysoko została oszacowana.

	w powiatach galicyjskich		w powiatach szląskich	
z past- wisk	Biała	1 " 14 "	Bielsk	1 " 16 "
	Żywiec	— " 46 "	Cieszyn	— " 90 "
z po- łonin	Biała	— " — "	Bielsk	— " — "
	Żywiec	— " 18 "	Cieszyn	— " — "
z jezior, bagien i stawów	Biała	— " — "	Bielsk	— " 85 "
	Żywiec	— " — "	Cieszyn	— " — "
z wszyst- kich kul- tur ekono- micznych	Biała	3 " 13 "	Bielsk	3 " 40 "
	Żywiec	1 " 40 "	Cieszyn	2 " 76 "*)

Z tych porównań okazuje się, że Galicya tak w całości, jakoteż w bezpośrednim sąsiedztwie Szląska nie stoi z takowym we właściwym stosunku i że co do czystego dochodu za nadto nisko oceniona została. Jakkolwiek uznaje się zdanie lwowskiej komisji krajowej i krakowskiej podkomisji krajowej, że Szląsk co do czystego dochodu wyżej stoi od Galicyi, a to z powodu intensywnej uprawy roli, lepszych stosunków odbytu i komunikacji, jakoteż z powodu więcj rozwiniętego przemysłu, to przecież nie da się usprawiedliwić rażąca różnica, która zachodzi w oszacowaniu i klasowaniu na korzyść Galicyi.

Ponieważ ze strony komisji krajowej i podkomisji krajowych w Galicyi nie postawiono odpowiednich wniosków do usunięcia istniejącej tamże nieproporcjonalności czystego dochodu, dlatego zaleca referent centralnej komisji, — ze względu iż przy przeprowadzeniu oszacowania i klasowania

*) *Uwaga referenta komisji sejmowej.*

Z przedstawionych tu liczb przeciętnego czystego dochodu, które małą różnicę między szląskim powiatem Bielsk, a galicyjskim powiatem Biała wykazują, prędeż można wnioskować że Biała w stosunku do Bielska za wysoko została oszacowana, ponieważ ogół stosunków ekonomicznych, a zwłaszcza stosunki komunikacyjne (koleje i drogi) znacznie są lepsze w powiecie Bielskim aniżeli Bialskim.

Porównanie zaś przeciętnego czystego dochodu powiatu Żywieckiego w Galicyi z takimże dochodem całego powiatu Cieszyńskiego w Szląsku jest niedopuszczalnym, i może tylko do mylnych wniosków prowadzić, ponieważ powiat Żywiecki graniczy jedynie z II. dystryktem powiatu Cieszyńskiego, a liczby przeciętnego czystego dochodu wynoszą:

	z ról	z łąk	z ogrodów	z pastwisk	z połonin	z ekonomicz- nych kultur w ogólności
w II. dystrykcie powiatu Cieszyńskiego	1 zł. 98 ct.	2 zł. 52 ct.	4 zł. 50 ct.	72 ct.	—	1 zł. 39 ct.
w powiecie Żywieckim	1 zł. 82 ct.	1 zł. 94 ct.	4 zł. 06 ct.	46 ct.	18 ct.	1 zł. 40 ct.

Z tego porównania wynika, że powiat żywiecki, którego stosunki gospodarskie są gorsze od stosunków IIgo dystryktu Cieszyna, nie za nisko, lecz owszem za wysoko oszacowanym został.

w Galicyi nie oceniono należycie i nie uwzględniono czynników wpływających na czysty dochód gruntów, ażeby przyjąć podwyższenia czystego dochodu, proponowane przy pojedynczych rejonach, przezco można będzie przywrócić prawdziwy stosunek całej Galicyi do sąsiedniego kraju Szląska.

ad 2) przeciętny czysty dochód wynosi:

z roli w Galicyi	2 zł. 32 ct.	na Bukowinie 4 zł 07 ct.
z łąk "	1 " 90 "	" " 2 " 01 "
z ogrodów "	4 " 70 "	" " 6 " 52 "
z pastwisk "	— " 81 "	" " — " 85 "
z pełonin "	— " 18 "	" " — " 46 "
z jezior, bagien i stawów	— " 89 "	" " 2 " 66 "
z wszystkich kultur ekonomicznych	3 " 09 "	" " 2 " 84 "

Zatem występuje także względnie Bukowiny nieodpowiedni stosunek, mający swą podstawę w oszacowaniu za niskim w Galicyi*).

Odnosne wnioski lwowskiej komisji krajowej i tarnopolskiej podkomisyi krajowej nie kwalifikują się wcale do usunięcia istniejących różnic, lecz owszem powiększyłyby jeszcze takowe.

Ażeby uzyskać równomierność w oszacowaniu Galicyi i Bukowiny, poleca się powtórnie do uwzględnienia proponowane dla okręgu tarnopolskiego podwyższenia czystego dochodu, które i tak bardzo są mierne.

---

*) Uwaga sprawozdawcy komisji sejmowej.

W sprawozdaniu komisji (str. 4) zawarte są wyjaśnienia tych stosunków.

Zdania i wnioski

referenta centralnej komisji co do lasów.

Galicja posiada na przestrzeni 1364 □ mil 25⁸¹ proc. lasu, a mianowicie :

w rejonie Krakowskim	25	proc.
" " Lwowskim	29	"
" " Tarnopolskim	22	"

Lasy nie są jednak ani w kraju ani w poszczególnych powiatach jednostajnie rozłożone, lecz znajdują się w wielkich obszarach w Karpatach, dalej w północnej części w równinach Wisłoki, aż do rosyjskiej granicy i w okolicy Brodów. Środkowa część kraju i Podole mają jedynie mniejsze, więcej rozrzucone lasy, a po części posiadają także okolice ubogie w lasy.

W pojedynczych powiatach zajmują lasy od 6 proc. do 60 proc. ogólnej przestrzeni.

Podług przedłożonych wyników oszacowania i klasowania, otrzymano przeciętny czysty dochód z morga :

w rejonie Krakowskiej podkomisji krajowej	81	cnt.
" lwowskiej komisji	48	"
" tarnopolskiej podkomisji	57	"
zatem w całym kraju	60	"

Ten przeciętny czysty dochód ma się zatem do takiegoż dochodu :

z roli = 1 : 3·86

z łąk = 1 : 3·17

z pastwisk = 1 : 1·33

z ekonomicznych kultur w

ogólności = 1 : 3·47

W szczególności co do klasowania zostały lasy w następujący sposób na poszczególne klasy rozdzielone.

do	I. klasy zamieszczono	.	.	5·43	proc.
"	II. " "	"	"	11·34	"
"	III. " "	"	"	19·94	"
"	IV. " "	"	"	22·75	"
"	V. " "	"	"	20·53	"
"	VI. " "	"	"	13·29	"
"	VII. " "	"	"	5·73	"
"	VIII. " "	"	"	0·99	"
	Razem	.	.	100	"

przypada zatem główna masa w ogólności, mianowicie 76·51 proc. zamieszczona do III., IV., V. i VI. klasy.

W ogólności przeto odbyło się klasowanie w stosunku właściwym.

Przy bliższem badaniu przecięt czystego dochodu, tak pojedynczych powiatów i rejonów komisyj krajowych w Galicyi, jako też sąsiednich krajów Szląska i Bukowiny, przychodzi się do przekonania, że wyniki otrzymane z uchwał komisyj krajowych, nie posiadają zgodności stosunkowej, jakiejby życzyć wypadało.

Wprawdzie galicyjskie komisye krajowe starały się poprawić nierówności przez wnioski podane; lecz te wnioski nie są wystarczające i były powodem, że lwowska komisya krajowa, przy naradzie nad stosunkowem oszacowaniem i klasowaniem w całym kraju, jeszcze dalej idące poczyniła wnioski. Wnioski te miały na celu podwyższenie rezultatów oszacowania i klasowania w kilku powiatach szacunkowych rejonu tarnopolskiego, dalej pozostawienie przy obecnej wysokości kilku powiatów okręgu krakowskiej podkomisyi krajowej, które taż komisya niżej szacować proponowała.

Wskutek zmian proponowanych we wszystkich komisjach krajowych, a mających na celu lepszą stosunkową jednostajność, podwyższyły się dla lasów przeciętny dochód z morga:

w rejonie krakowskim	z 82 ct. na 96 ct.
" " tarnopolskim	" 58 " " 61 "
" " lwowskim	" 48 " " 68 "

Z porównania otrzymanych przeciętnych dochodów krakowskiego i tarnopolskiego rejonu z takimiż dochodami w lwowskim, wynika z ogólnego przeglądu stosunków czystego dochodu w Galicyi, że te ostatnie bezwzględnie i około 10 procent za nisko oznaczone zostały.

W celu przywrócenia słusznego stosunku w całym kraju, należy przeto wyniki oszacowania i klasowania w lwowskim okręgu o 10 proc. podnieść.

W dalszem uwzględnieniu stosunkowego słusznego zrównania z Szląskiem i Bukowiną, przedstawia się centralnej komisji, z uwzględnieniem propozycyi poszczególnych komisyj krajowych, następujące wnioski do przyjęcia:

1. taryfy klasowe gruntu leśnego należy podnieść w rejonach komisji i podkomisyi krajowej Krakowa i Tarnopola o 15 proc.,
2. zaś w rejonie lwowskiej komisji krajowej o 25 proc.

O stosunku szacowania i klasowania ze względu na kraje sąsiednie.

1. Galicya w porównaniu z Szląskiem.

Odnosnie do stosunku szacowania i klasowania w zachodniej Galicyi do szacowania i klasowania w Szląsku, utrzymuje krakowska podkomisya krajowa, że wskutek postanowionych przez nią zmian w rezultatach szacowania i klasowania w własnym rejonie przyjdzie do uregulowania stosunku słusznego względem Szląska.

Zdanie komisji krajowych.

Lwowska zaś krajowa komisya oświadczyła przy ocenieniu stosunku Galicyi do Szląska, że przeciętny dochód z gruntu leśnego krakowskiego powiatu Biała powinien wynosić 80 proc. od przeciętnego dochodu szląskiego powiatu Bielsk, a także dochód krakowskiego powiatu Żywiec 70 proc. od przeciętnego dochodu w drugim dystrykcie powiatu Cieszyńskiego.

Szląska krajowa komisya nie zakwestyonowała szacowania ani klasowania sąsiednich galicyjskich powiatów, wyraziła jednak ogólne zdanie, że rezultat rejonu krakowskiego w stosunku do Szląska wypadł za nisko.

Podług przedłożonych rezultatów szacowania i klasowania obliczono przeciętny czysty dochód w rejonie krakowskim na 81 ct. w Szląsku 2 zł. 24 „

stosunek szacowania i klasowania sąsiednich powiatów Galicyi i Szląska jest w następującym zestawieniu uwidoczniiony.

Zdanie referenta centralnej komisji

Galicya (Kraków)			S z l ą s k		
Powiaty graniczne	Przeciętne oszacowanie z morga		Powiaty graniczne	Przeciętne oszacowanie z morga	
	złr.	ct.		złr.	ct.
Biała I dyskrykt klasyfikacyjny	2	18	Bielsk I dyst. klasyf.	2	67
Biała II dys. klas.	1	05	Bielsk II " "	2	53
			Bielsk III " "	1	32
Biała I i II dys. klas.	1	51	Bielsk I, II i III dys. klas.	1	69
Żywiec	—	55	Cieszyn II dys. klas.	1	15

Wnioski postawione przez referenta względem Szląska i względem rejonu krakowskiej podkomisji, uchylą powyższy niewłaściwy kierunek.

2. *Galicya (rejon tarnopolskiej podkomisji krajowej) w porównaniu z Bukowiną.*

Zdanie komisji krajowych.

Względem stosunku szacowania i klasowania rejonu tarnopolskiej podkomisji do szacowania i klasowania na Bukowinie nie powzięła tarnopolska komisja krajowa żadnego szczegółowego postanowienia.

Lwowska zaś komisja krajowa oświadczyła przy ocenieniu stosunku Galicyi do Bukowiny, że między graniczącymi ze sobą powiatami rejonu Tarnopolskiego i Bukowiny w wysokim stopniu niewłaściwy stosunek zachodzi.

Do tego komisja ta objawiła swe zdanie w tym kierunku, ażeby w celu wyrównania różnic w oszacowaniu lasów, zachodzących między powiatem Borszczów, a bukowińskim powiatem Kotzman, taryfa tego ostatniego o 12 proc. niższą została*).

Bukowińska komisja krajowa oświadczyła jak najwyraźniej co do stosunku szacowania i klasowania, że z uwzględnieniem wszystkich na czysty dochód wpływających momentów, powienn bukowiński powiat szacunkowy Kotzman pod względem lasów na równi być postawionym z galicyjskim szacunkowym powiatem Borszczów.

Zdanie referenta centralnej komisji.

Jeżeli się dokładniej oceni otrzymane przeciętne szacowanie lasów w granicznych powiatach, a mianowicie:

Galicya (Tarnopol)			Bukowina		
Powiaty graniczne	Przeciętne oszacowanie z morga		Powiaty graniczne	Przeciętne oszacowanie z morga	
	zdr.	et.		zdr.	et.
Borszczów	1	57	Kotzman	2	57
Zaleszczyki	1	31	Kotzman	2	57
Horodenka	1	22	Kotzman	2	57
Sniatyn	1	24	Kotzman	2	57
			Storcżyniec I. dyst. klas.	1	53
Kossów I i II dyst. klas.	—	27	Wyżnica I, II i III dys. klas.	—	53
Kossów II dys. klas.	—	17	Radowce II dys. klas.	—	12

tudzież przeciętny dochód dla lasów w rejonie Tarnopolskim 58 et.

„ Bukowińskim 43 „

to przyjdzie się do przekonania, że te dochody nie są między sobą zgodne tak, jakby tego życzył sobie wypadało. Niewłaściwy ten stosunek usuwa się jednak przy pomocy proponowanych zmian taryfy i poprawek w klasowaniu obu krajów.

*) Uwaga referenta komisji sejmowej. — Według naszych wiadomości, lwowska komisja krajowa nie wydała zdania o stosunku oszacowanego dochodu lasów między Galicyą a Bukowiną, lecz tylko o stosunku tego dochodu między powiatami Borszczów i Kotzman.

Wykaz porównawczy

ważnych na czysty dochód posiadłości gruntowych momentów wpływających w Szląsku i w Galicyi.

	Szląsk	Galicya	U w a g a	
Cała powierzchnia w □ milach	89 4	1364		
Powierzchnia kultur ekonomicznych w □ milach	56 6	967 2		
Liczba ludności	511.581	5,418.016		
Ztąd wypada ilość mieszkańców na jedną □ milę całej powierzchni	5 722	3.972	Zatem w Szląsku więcej o 44%	
a na jedną □ milę kultur ekonomicznych	9.038	5.602	" " 79%	
Podług wykazów podatku konsumcyjnego z lat 1873—1878 uiszczono w tych 6ciu latach w przecięciu rocznie: podatku od cukru z buraków . . . . . zł.	630.177	130.842	Produkcya przeto cukru, wódki i piwa, która płody ziemne przerabia, materyał opałowy zużytkowuje, a przytem także odpadki dla gospodarstwa wiejskiego pozostawia, jest w Szląsku znacznie większą niż w Galicyi a mianowicie: produkcya cukru 81 ¹ / ₂ razy	
" " wódki . . . . . "	567.021	2,241.184		" wódki 3 ¹ / ₃ "
" " piwa . . . . . "	440.843	1.038.194		" piwa 6 ¹ / ₃ "
Wypada zatem na jedną □ milę kultur ekonomicznych: podatku od cukru . . . . . zł.	11.134	135	na jedną □ milę kultur ekonomicznych większą	
" " wódki . . . . . "	10.018	2.317		
" " piwa . . . . . "	7.789	1.073		
Według wyników austriackiej statystyki kolejowej w r. 1878, zestawionych w c. k. Ministerstwie handlu, wypada na 10 □ kilometrów powierzchni: koleji żelaznych kilometrów	0.71	0.19	Zatem w Szląsku więcej o 274 %	
dróg rządowych	0.660	0.371	" 78 %	
dróg krajowych i powiatowych "	2.272	0.344	" 560 %	
			Oprócz tego są w Szląsku także drogi gminne lepsze	

Stan bydła

podług dat ogłoszonych w 1871 r. przez c. k. centralną komisję statystyczną na podstawie obliczenia z 31 grudnia 1869, które także przy szacowaniu gruntów użytym zostało.

Gatunek bydła	Szląsk przy 566 □ milach kultur ekonomicznych		Galicya przy 967.2 □ milach kultur ekonomicznych		U w a g a
	Ilość	Na 1 □ milę kultur ekonomicznych przypada	Ilość	Na 1. □ milę kultur ekonomicznych przypada	
1. konie (bez koni wojskowych . . . . .)					Stąd wypada na 1 □ milę w Galicyi daleko większa ilość wołów roboczych i koni roboczych, zaś w Szląsku dalekoznaczniejsza ilość bydła użytkowego. W szczególności jest w Szląsku ilość krów, które tam są lepsze i najintraćniejszy inwentarz użytkowy stanowią, o 866 lub o 77 proc. na □ milę większą od ilości gorszych krów w Galicyi.
Ogiery	1.755	31	8.177	8	
Klaczce	10.566	187	280.270	290	
Wałachy	11.874	210	311.191	322	
Zrebce aż do ukończenia 3 roku	2.955	52	90.602	94	
Razem	27.150	480	690.240	714	
2. Muły i osły	121	2	1.891	2	
3. Bydło rogate					
Buchaje	1.497	26	19.922	21	
Krowy	112.398	1986	1,083.203	1.120	
Woły	8.185	145	345.305	357	
Jałownik aż do ukończonego 3 roku	51.058	902	621.940	642	
Bawoły	3	—	202	—	
Razem	173.141	3.059	2,070.572	2.140	
4. Owce	73.037	1.290	966.763	1.000	
5. Kozy	16.012	283	85.824	37	
6. Nierogacizna	54.464	962	724.572	759	
7. Pszczół uli	17.059	301	257.493	266	

Porównanie

czynszów dzierżawnych z czystym dochodem.

Kraj i powiat	Obszar kultur ekonomicznych	Obszar gruntów wydzielonych	Wysledzony przeciętny czynsz dzierżawny		Przeciętny czysty dochód kultur ekonomicznych według taryf proponowanych referentów c. k. Ministerstwa skarbu z morga		Stosunek czynszu dzierżawnego do czystego dochodu jak 100 do	U w a g i.	
	Morgi	Morgi	zł.	ct.	zł.	ct.			
Galicya									
<i>rejon krakowski</i>									
Dąbrowa	94.433	9.641	3	18	4	1	126	<p>1. Podług obliczenia, które z braku dat i czasu mogliśmy zdziałać tylko dla 4 powiatów galicyjskich miałby podatek 20 procentowy, wymierzony od czystego dochodu wypadającego z taryf Ministerstwa Skarbu, ten skutek, iżby podwyższył kwotę podatkową w powiecie Horodeńskim o 170%₀, " Zaleszczyckim o 140%₀, " Borszczowskim o 105%₀, " Czortkowskim o 174%₀.</p> <p>2. Daty o czynszach dzierżawnych, które na Bukowinie obejmują w powiecie Kotzmańskim 44%₀, zaś w Czerniowieckim 46%₀ całego obszaru kultur ekonomicznych, są niezawodnie bardzo ważnym środkiem kombinacyjnym do ocenienia czystego dochodu i prowadzą do wniosku, że skutkiem klasowania i podwyższenia taryf powiatu Kotzmańskiego, graniczącego z Galicyą byłyby grunta tego powiatu zbyt wysoko oszacowane, nie tylko w stosunku do czynszów dzierżawnych, lecz i w stosunku do innych powiatów bukowinańskich. Ta okoliczność schodzi się sposobem dziwnym z inną okolicznością, że około roku 1879 organa rządowe już starały się o to, żeby taryfy graniczących z Galicyą powiatów szlązkich Bielsk i Cieszyn, były podwyższone nie tylko w bezwzględnej swojej wysokości, lecz także i w stosunku do innych powiatów na Szlązku.</p>	
Pilzno	114 583	22.091	2	86	2	77	97		
<i>rejon lwowski</i>									
Jarosław	173.624	21.213	2	91	3	84	132		
Przemysł	131 023	10.440	3	96	5	22	132		
Lwów	169 678	11.572	2	67	3	72	139		
Rudki	108 209	14.478	2	30	2	53	110		
<i>rejon tarnopolski</i>									
Przemysłany	127.192	13.240	2	50	2	87	115		
Rohatyn	159.340	20.206	2	46	3	49	141		
Brzeżany	156.643	54.149	2	13	2	81	132		
Podhajce	152.688	12 811	2	64	3	12	118		
Grupa powyższych 4 powiatów	595.862	100.406	2	31	2	92	126		
Horodenka	128.175	11.278	5	60	6	57	117		
Zaleszczyki	121.583	9.753	5	17	4	82	93		
Borszczów	119.913	26.794	3	25	4	85	149		
Czortków	117.645	10.336	5	06	5	79	115		
Grupa powyższych 4 powiatów	487 316	58.191	4	35	5	52	127		
Bukowina									
Kotzman	131.925	58.358	5	18	6	07	117		
Czerniowce	118.361	53 917	6	67	4	62	69		
Sereth	76.067	7.418	4	94	3	37	68		

